

VÝZNAM CENTIER ZDIEĽANÝCH SLUŽIEB PRE TVORBU PRACOVNÝCH MIEST NA SLOVENSKU

Erika Stracová

ABSTRACT

The shared services sector started to attract attention in Slovakia only in recent years, when it created thousands of new jobs. Industrial plants have also started to establish this kind of centres in our country, extending the employment opportunities to surrounding cities as well. This sector is expected to see an even higher growth in the future. In this paper, we will examine the sectors of activity of the biggest shared services centres as well as the share of employment that these centres account for in the respective sectors. We will also analyse how they are linked to the domestic manufacturing industry and whether higher effects in our economy are generated by the domestic demand for these services or by their exports.

KEY WORDS

Shared Services Centres. Services Sector. Input-output Analysis.

JEL CLASSIFICATION

C67, O14.

ÚVOD

Outsourcing podnikových služieb je v súčasnosti celosvetovým trendom, ktorý sa veľmi aktuálne týka aj Slovenska. Pre množstvo nadnárodných spoločností predstavujeme atraktívnu lokalitu, a to nielen z geografického či menového hľadiska, ale aj z pohľadu kvalifikovanej pracovnej sily s potrebným jazykovým vybavením. Korporácie k nám nepresúvajú už len jednoduché transakčné činnosti podliehajúce rýchlej automatizácii, ale v čoraz väčšej miere sa jedná o sofistikované aktivity, ktoré vyžadujú menej, ale o to kvalifikovanejších pracovníkov. V posledných rokoch sa tak rýchlo rozširuje mladé odvetvie centier podnikových služieb, ktoré zastrešuje najmä oblasť IT podpory, finančných a administratívnych služieb, HR, auditu a mnoho iných.

Relatívne novým trendom je zriaďovanie centier priemyselnými firmami, ktoré už na Slovensku postavili svoje výrobné fabriky. Keďže tie sú väčšinou umiestnené v regiónoch

mimo veľkých miest, firmy otvárajú svoje centrá v najbližších krajských mestách. Príkladom je výrobca svetidiel Osram, automobilový závod PSA Groupe Slovakia, producent kompresorov Embraco, či automotive dodávateľia Johnson Controls alebo Adient. Spolu pôsobi na Slovensku viac ako štyridsať osem centier zdieľaných služieb a zamestnávajú dokopy vyše tridsať tisíc ľudí. Vekový priemer zamestnancov je 32 rokov a zarábajú takmer dvojnásobok priemernej mzdy v slovenskom hospodárstve. Aj kvôli tomu si tento doteraz prehliadaný sektor zaslúži zvýšenú pozornosť a poskytuje množstvo otázok pre hlbšiu analýzu. V príspevku budeme skúmať, do akých odvetví spadajú jednotlivé centrá zdieľaných služieb a aké je ich postavenie v štruktúre slovenskej ekonomiky z hľadiska pridanej hodnoty a zamestnanosti.

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ

Čoraz viacero podnikových činností sa v súčasnosti outsourcuje a vykonávajú ich iné firmy pôsobiace v rôznych odvetviach. Tento jav možno pozorovať hlavne v priemyselnom sektore, kde mnohé aktivity, ktoré boli v minulosti vykonávané v rámci jednej fabriky, sú presmerované do špecializovaných firiem pôsobiacich najmä v odvetví v služieb. V tejto súvislosti dochádza vo viacerých krajinách k poklesu priamej zamestnanosti v priemysle a k postupnému zotieraniu hraníc medzi jednotlivými odvetviami. Takýto proces je dobre známy vo vyspelých ekonomikách a v súčasnosti sa rozširuje aj v skupine rozvíjajúcich sa krajín, a to oveľa rýchlejším tempom ako v prípade prvých industrializovaných štátov. Priemysel sa s trhovými službami spája rýchlejšie a veľa takýchto prepojení sa do ekonomiky importuje ako kompletný balíček (Stracová – Kališ, 2017). Na Slovensku možno tiež pozorovať tieto tendencie, na čo reaguje už aj Ministerstvo hospodárstva slovenskej republiky, a to vydaním Koncepcie podpory centier podnikových služieb.

Podľa Koncepcie (MH SR, 2016) existujú dva typy centier podnikových služieb z hľadiska vzťahu ku klientom: (1) centrá zdieľaných služieb (Shared Services Centres, SSC), ktoré realizujú špecifické interné procesy (napr. finančné služby a účtovníctvo, IT podpora, služby v oblasti ľudských zdrojov atď.), čím podporujú kľúčové činnosti materskej a sesterských spoločností a (2) centrá externého poskytovania služieb (Business Process Outsourcing, BPO), ktoré sú externými poskytovateľmi služieb v oblasti podnikových procesov a s nimi spojených zodpovedností pre tretie strany. Všetky spoločnosti, ktoré na Slovensku prevádzkujú SSC alebo BPO sú združované Fórum centier podnikových služieb (BSCF), ktoré funguje v rámci Americkej obchodnej komory v SR. Jeho poslaním je zvyšovať informovanosť o sektore podnikových služieb a jeho úlohách v slovenskom hospodárstve a tiež podpora jeho ďalšieho

rastu (Trend, 2017c; bscfslovakia.sk). Cieľom MH SR (2016) je tak udržovať a rozvíjať priaznivé podmienky, ktoré motivujú zahraničných i slovenských investorov zakladať a rozširovať centrá na Slovensku. Toto odvetvia zažíva rastúci trend a má pozitívny vplyv na odbornú zamestnanosť a kvalifikáciu mladých ľudí. Je to zároveň príležitosť pre Slovensko so silnou priemyselnou tradíciou, aby rozvinulo svoj potenciál aj v oblastiach služieb finančnictva, IT a inovácií. Pri každej novej investícii súperime najmä s Českou republikou, Maďarskom a Poľskom, ale v rastúcej miere aj s Rumunskom, Bulharskom, či s niektorými ázijskými krajinami. BSC tvoria zároveň dôležitú súčasť PZI na Slovensku a okrem priameho vplyvu na HDP a zamestnanosť ovplyvňujú naše hospodárstvo aj nepriamo. Na zahraničné firmy je naviazaných množstvo malých a stredných podnikov (MSP), napr. 120 až 200 slovenských MSP na jedného výrobcu automobilov.

Relatívne novým trendom je zriaďovanie centier priemyselnými fabrikami. Keďže tie sú väčšinou umiestnené v regiónoch mimo veľkých miest, firmy otvárajú svoje centrá v najbližších krajských mestách, čím rozširujú pracovné príležitosti vo svojom okolí. Príkladom je firma Osram, závod PSA Groupe Slovakia, Embraco, či automobiloví dodávatelia Johnson Controls alebo Adient. Zaujímavé výsledky vo výrobných fabrikách na Slovensku a spoľahlivosť miestneho manažmentu lákajú akcionárov a top manažment materských spoločností aj v prípade zdieľaných služieb. Podľa viacerých zdrojov (Trend, 2017b; MH SR, 2016) je výhodou takýchto servisných služieb aj tzv. väčšie ukotvenie firiem na Slovensku. Ak sa aj materské koncerny rozhodnú presunúť fabriku do inej krajiny, je vysoký predpoklad, že svoje centrum tu ponechajú. Príkladom je nemecký koncern Siemens, ktorý už na Slovensku fabriku nevlastní, no prevádzkuje tu stále až osem servisných centier (napr. žilinské centrum pre automatizáciu železníc).

Okrem toho tieto firmy rozbiehajú projekty s univerzitami, keďže pre nich, ako pre nevýrobné podniky je kľúčová práve vzdelaná pracovná sila, s ktorej nedostatkom sa stretáva takmer každé centrum. Medziročne však ich počet zamestnancov rastie v priemere o 10 %, čo znamená vynakladanie značných prostriedkov na ich zaškolenie. V časoch, kedy sa na Slovensko presúvajú už aj sofistikovanejšie činnosti s vyššou pridanou hodnotou, sa rekvalifikácia absolventov stáva časovo aj finančne náročnejšou. Výhodu majú v tomto smere absolventi stredných a vysokých škôl s dobrými znalosťami cudzích jazykov, no centrá vyvíjajú tlak na dobre pripravených absolventov s určitými vedomosťami (Trend, 2017a). Štát sa o tento problém zaujíma a vo svojej koncepcii (MH SR, 2016) navrhuje zapojiť do pripravovanej revízie vysokoškolských študijných programov aj zástupcov centier zdieľaných služieb.

2 CIEĽ A METÓDY

Cieľom príspevku je preskúmať význam odvetví, v ktorých pôsobia centrá zdieľaných služieb na Slovensku, a to z pohľadu pridanej hodnoty a zamestnanosti. Okrem toho sa pozrieme aj na prepojenosť týchto odvetví s domácim spracovateľským priemyslom a exportom. Vychádzať budeme najmä z input-output analýzy, ktorá umožňuje odhaliť aj širšie súvislosti medzi odvetviami. Používame údaje z národných input-output tabuliek zo Svetovej input-output databázy vo verzii vydané v roku 2016, ktorá zahŕňa obdobie 2000 – 2014, vrátane sociálno-ekonomických účtov s údajmi o zamestnanosti. Tieto údaje nám slúžia na analýzu priamych a nepriamych efektov na produkciu, pridanú hodnotu a zamestnanosť. Podrobný opis modelu možno nájsť napr. v monografii Miller – Blair (2009).

Model, z ktorého vychádzame, má nasledovný tvar

$$\mathbf{x} = (\mathbf{I} - \mathbf{A})^{-1} \mathbf{y} = \mathbf{L}\mathbf{y} \quad (1)$$

pričom základom je Leontiefova inverzná matica (\mathbf{L}), ktorá v sebe obsahuje komplexné medziodvetvové vzťahy, ktoré spájajú konečný dopyt (\mathbf{y}) s celkovou produkciou (\mathbf{x}). Jednotlivý prvok matice \mathbf{L} udáva celkovú produkciu statku i potrebnú na dodanie jednej jednotky statku j do konečného použitia. Vektor \mathbf{y} v Leontiefovom modeli je exogénne zadaný a jeho prenasobením maticou \mathbf{L} zľava získame celkovú produkciu v národnom hospodárstve podľa jednotlivých odvetví, teda vektor \mathbf{x} . Po rôznych úpravách má tento model široké použitie pri ekonomickej analýze národného hospodárstva.

Pre potreby našej analýzy sme vytvorili vektor konečného dopytu po piatich odvetviach služieb, v ktorých pôsobia centrá zdieľaných služieb (\mathbf{y}^{top5}), aby sme vedeli zvlášť sledovať efekt týchto odvetví na produkciu, pridanú hodnotu a zamestnanosť na Slovensku. Výpočet si ukážeme na príklade zamestnanosti generovanej konečným dopytom po činnostiach týchto odvetví. Vychádzame z koeficientov priamej pracovnej náročnosti e'_c , ktoré vyjadrujú, koľko zamestnancov je priamo potrebných na vyprodukovanie jednej jednotky produkcie daného odvetvia. Vynásobením tohto koeficientu maticou \mathbf{L} sprava vieme odhaliť aj nepriame väzby súvisiace so zamestnanosťou, a to cez riadkový vektor multiplikátorov zamestnanosti:

$$\mathbf{e}'_m = \mathbf{e}'_c \mathbf{L} \quad (2)$$

Jednotlivé prvky vektora \mathbf{e}'_m nám udávajú, akú celkovú zamestnanosť v hospodárstve generuje jedna jednotka konečného použitia komodity j .

Po odvodení tohto vzťahu vieme zistiť, koľko zamestnancov pracuje priamo alebo nepriamo pre našich päť odvetví v rámci služieb (3), a tiež, aký je ich podiel na celkovej zamestnanosti v národnom hospodárstve.

$$\mathbf{e}^{\text{top5}} = \mathbf{e}'_m \mathbf{y}^{\text{top5}} \quad (3)$$

Podobné výpočty vieme uskutočniť aj v prípade produkcie a pridanej hodnoty. Okrem toho sme skúmali aj efekty na pridanú hodnotu a zamestnanosť, ktoré generuje zvlášť domáci dopyt (konečná spotreba domácností a neziskových inštitúcií, konečná spotreba verejnej správy a tvorba hrubého fixného kapitálu) po top 5 službách a export týchto odvetví

$$\begin{aligned} \mathbf{e}^{\text{top5 (DD)}} &= \mathbf{e}'_m \mathbf{y}^{\text{top5 (DD)}} \\ \mathbf{e}^{\text{top5 (EX)}} &= \mathbf{e}'_m \mathbf{y}^{\text{top5 (EX)}} \end{aligned} \quad (4)$$

pričom suma $\mathbf{y}^{\text{top5 (DD)}}$ a $\mathbf{y}^{\text{top5 (EX)}}$ sa musí rovnať \mathbf{y}^{top5} a analogicky suma generovaných efektov sa rovná sume celkovej generovanej zamestnanosti.

3 VÝSLEDKY A DISKUSIA

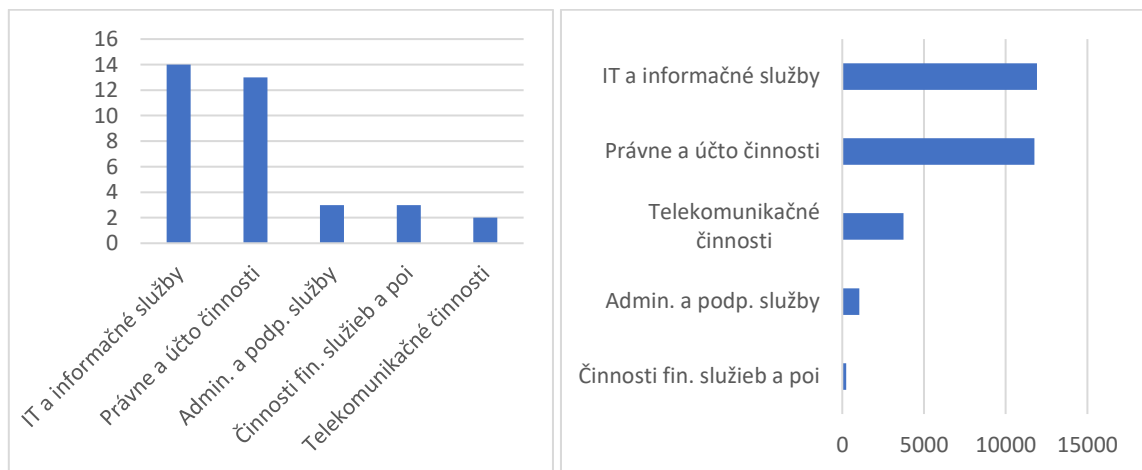
Podľa prieskumu personálnej agentúry Grafton Slovakia (Trend, 2017b) pôsobí na Slovensku momentálne viac ako 48 centier zamestnávajúcich vyše 30 000 pracovníkov. Väčšina z nich má sídlo v Bratislave (31), na západe ich pôsobí deväť, na východnom Slovensku päť a na severe a na Považí sú to tri centrá (Obrázok 1). V prospech Bratislavy zohráva podľa vyjadrenia zástupcov centier najmä vzdelanostná úroveň obyvateľov, vhodná geografická poloha a stabilný rozvoj mesta (SARIO, 2016).

Obrázok 1 Lokalizácia centier podnikových služieb (SSC) na Slovensku.

Prameň: bscfslovakia.sk.

Najväčšie servisné centrá podľa rebríčku Trend Analysis (Trend, 2017b) sme na základe ich hlavných činností zaradili do odvetví podľa klasifikácie NACE Rev. 2 (Graf 1a, 1b). Väčšina centier sa koncentruje v dvoch odvetviach, a to počítačové programovanie, poradenstvo a súvisiace služby; informačné služby (31 %), a právne a účtovnícke činnosti; vedenie firiem; poradenstvo v oblasti riadenia (28 %). Rovnako zamestnávajú najväčší počet pracovníkov, dokopy viac než 23 000, z celkového počtu 28 692 zamestnancov centier. Okrem týchto dvoch majoritných odvetví majú svoje zastúpenie aj administratívne a podporné služby (3 firmy), pomocné činnosti finančných služieb a poistenia (3 firmy) a telekomunikačné činnosti (2 firmy). Z nich sú z pohľadu zamestnanosti zaujímavé najmä telekomunikácie, ktoré zamestnávajú vyše 3 000 obyvateľov (13 %). Kompletný zoznam najväčších servisných centier priradených k jednotlivým odvetviám sa nachádza v prílohe 1.

Graf 1a Odvetvia, v ktorých pôsobia centrá zdieľaných služieb (počet firiem)

Graf 1b Počet pracovníkov v jednotlivých odvetviach

Prameň: Vlastné spracovanie podľa údajov Trend Analysis (2017b) a SK Nace Rev. 2.

Spolu tvorí zamestnanosť v centrách síce len 1,3 % celkovej zamestnanosti na Slovensku, keď sa však pozrieme na podiely zamestnaných v týchto firmách na celkovej zamestnanosti odvetvia, zistíme, že v mnohých prípadoch ich podiel dosahuje viac ako jednu tretinu. Až 34 % celkovej zamestnanosti v odvetví IT tvoria zamestnanci centier zdieľaných služieb. S takmer rovnakým podielom sa stretávame aj v oblasti telekomunikačných činností. Silno zastúpené z hľadiska zamestnanosti na Slovensku sú určite právne a účtovnícke služby a činnosti v oblasti riadenia podnikov, kde z 59 000 zamestnaných pracuje takmer 12 000 v centrách (20 %).

Pri pohľade na štruktúru produkcie týchto odvetví zisťujeme, že väčšina z nich dodáva väčšiu časť svojej produkcie na medzispotrebu do ďalších odvetví (pomocné činnosti

finančných služieb – 81 %, právne a účtovnícke činnosti – 68 %, administratívne a podporné služby – 61 %). V prípade telekomunikačných činností sa produkcia delí približne rovnakým dielom medzi konečné použitie a medzispotrebu, v IT oblasti zase dominuje produkcia určená na finálne použitie (75 %). Produkcia určená na konečné použitie sa vo väčšine odvetví spotrebúva doma, a to až 96 % v prípade pomocných činností finančných služieb a poistenia, 66 % v oblasti administratívy a 53 % v sektore IT. Na export je určených 66 % finálnych výstupov odvetvia právnych a účtovníckych firiem a 60 % v prípade telekomunikácií.

Odvetvia služieb vo všeobecnosti vynikajú vysokým podielom pridanej hodnoty na produkcii a tiež vyššími hodnotami multiplikátorov pridanej hodnoty. V roku 2014 vytvorili tieto odvetvia spolu pridanú hodnotu vo výške 8,5 mil. USD, teda 9 % celkovej pridanej hodnoty v danom roku na Slovensku, čo nie je zanedbateľné. Pridaná hodnota generovaná priamo aj nepriamo dopytom po týchto služobných činnostiach síce predstavovala len 6 % celkovej pridanej hodnoty, pre služby je to však prirodzené, keďže sú na ne naviazané viaceré priemyselné a iné odvetvia. O niečo vyšší podiel generovanej pridanej hodnoty vytvára domáci dopyt než export (50,3 %). Multiplikátor pridanej hodnoty pre našich top 5 odvetví má hodnotu 0,83, čo znamená, že ich konečné použitie vo výške 1 mil. USD generuje v celom hospodárstve pridanú hodnotu v sume 830 tisíc USD.

Zaujímá nás aj význam týchto odvetví pre tvorbu pracovných miest na Slovensku. Celkovo zamestnávajú viac než 207 000 ľudí, z ktorých 14 % pracuje pre centrá. Ide o 9 % celkovej zamestnanosti na Slovensku, pričom priamo aj nepriamo pracuje pre tieto odvetvia 6 % pracovnej sily (130 000). Opäť ide o jav, ktorý je pre služby prirodzený, keďže ľudia zamestnaní v tomto sektore sú často naviazaní na spracovateľský priemysel, obchod či iné odvetvia, čím odčerpávajú časť priamej zamestnanosti v službách. Príkladom toho sú aj centrá zdieľaných služieb, ktoré začali vznikať popri priemyselných fabrikách a sú na ne určitým spôsobom naviazané. Podľa BSCF Slovakia (2016) je hlavnou činnosťou týchto firiem v tretine prípadov práve priemyselná výroba a v 27 % sektor high-tech a elektronika. Na Slovensku sú to najnovšie firmy Embraco, Osram alebo PSA Groupe Slovakia. V budúcnosti by bolo určite výhodou, keby popri priemyselných fabrikách na Slovensku vznikalo viacero takýchto centier. Väčšina pracovných miest (53 %) je opäť generovaná priamo aj nepriamo domácim dopytom po službách. Zvyšných 47 % miest, takmer 62 tisíc ľudí, je zas priamo alebo nepriamo naviazaných na export. Multiplikátor zamestnanosti pre top 5 odvetví má hodnotu 19, tzn., že konečný dopyt po týchto službách v hodnote 1 mil. USD generuje 19 zamestnancov v celom národnom hospodárstve. Prehľad priamych a generovaných efektov sa nachádza v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Efekty na pridanú hodnotu a zamestnanosť (v tis. USD) a podiely na celkových veličinách (%)

	Priama	Generovaná	Multiplikátor
Pridaná hodnota	5 850,4 (9 %)	2 908 (6 %)	0,83
Zamestnanosť	207,8 (9 %)	130,9 (6 %)	19

Prameň: Vlastné spracovanie podľa údajov NIOT z wiod.org.

Čo sa týka vzdelania pracovníkov centier, podľa MH SR (2016) a BSCF Slovakia (2016) má viac ako 75 % vysokoškolské vzdelanie a asi 8 % ľudí pracuje na manažérskych postoch. Drvivá väčšina pri svojej práci využíva angličtinu alebo nemčinu, no do značnej miery sa používa aj taliančina, francúzština, španielčina, holandčina a maďarčina. Centrá podnikových služieb (BSC) na Slovensku zamestnávajú aj cudzincov, no stále je približne 90 % pracovníkov občanmi Slovenskej republiky, čo je rozdiel oproti susednej Českej republike, kde centrá zamestnávajú až 60 % cudzincov. Sektor centier podnikových služieb sa začal rozvíjať rýchlym tempom, pričom BSC na Slovensku môžu využívať aj dve základné formy investičnej podpory, akými sú investičná pomoc podľa zákona č. 561/2007 Z.z. o investičnej pomoci a tiež programy na podporu zahraničných investorov na Slovensku v gescii SARIO.

ZÁVER

Sektor zdieľaných služieb zaznamenáva v posledných rokoch na Slovensku rýchly rast. Väčšina z nich pôsobí v odvetví IT a právnických a účtovníckych služieb, kde pokrývajú až tretinu celkovej zamestnanosti týchto odvetví. Každoročne vytvárajú tisíce nových pracovných miest na Slovensku a začínajú sa prepájať aj s ťahúňom našej ekonomiky, spracovateľským priemyslom. Niektoré fabriky už otvorili svoje centrá a prispievajú tak k zvyšovaniu zamestnanosti aj v okolitých okresoch. Centrá zdieľaných služieb vytvárajú pracovné príležitosti najmä pre mladých vysokoškolsky vzdelaných ľudí s dobrými jazykovými alebo technickými znalosťami, a aj preto bude ich podpora v budúcnosti nevyhnutná.

POZNÁMKA

Tento príspevok je výstupom projektu I-18-103-00 Sociálno-ekonomické dopady Priemyslu 4.0 na zamestnanosť na Slovensku a vo vybraných krajinách.

Príloha 1

Počítačové programovanie, poradenstvo a súvisiace služby; informačné služby	Počet pracovníkov (2016)
T-Systems Slovakia, s.r.o., Košice	3871
Enterprise Services Slovakia, s.r.o., Bratislava 2	1475
Henkel Slovensko, s.r.o., Bratislava	1450
Accenture Technology Solutions – Slovakia, s.r.o., Bratislava	910
Siemens, s.r.o., Bratislava/Siemens Healthcare, s.r.o., Bratislava	799
Lenovo (Slovakia), s.r.o., Bratislava	760
Accenture, s.r.o., Bratislava / Accenture Services, s.r.o., Bratislava	698
First Data Slovakia, s.r.o., Bratislava 1	470
ING Business Shared Services B.V., organizačná zložka Bratislava	404
Soitron, a.s., Bratislava	350
Uniq Group Service Center, s.r.o., Nitra 5	348
Fpt Slovakia, s.r.o., Bratislava	257
Datalan, a.s., Bratislava	64
Allianz Technology SE o.z./Allianz Managed Operations & Services SE, Bratislava	60
	11 916
Právne a účtovnícke činnosti; vedenie firiem; poradenstvo v oblasti riadenia	
IBM International Services Centre, s.r.o., Bratislava 1	5500
Dell, s.r.o., Bratislava	1772
Swiss Re Management AG, organizačná zložka Bratislava	1201
Johnson Controls International, s.r.o., Bratislava 3	1096
Adient Slovakia, s.r.o., Bratislava 3	918
Deutsche Telekom Services Europe Slovakia, s.r.o., Bratislava 4	487
Holcim Business Services, s.r.o., Košice	393
Osram, a.s., Nové Zámky	169
PSA Services Centre Europe, s.r.o., Bratislava	100
PricewaterhouseCoopers CEE Firm Services, s.r.o., Bratislava	72
Achilles Information Slovakia, s.r.o., Bratislava	41
Mondelez European Business Services Centre, s.r.o., Bratislava	n
Kone SSC, s.r.o., Bratislava	n
	11 749
Telekomunikačné činnosti	
AT&T Global Network Services Slovakia, Bratislava	3413
Orange Business Services Slovakia, s.r.o., Bratislava	334
	3 747
Administratívne a podporné služby	
Amazon /Slovakia/, s.r.o., Bratislava	850
Competence Call Center Bratislava, s.r.o.	197
On Semiconductor Slovakia, a.s., Piešťany	n
	1 047
Pomocné činnosti finančných služieb a poistenia	
CBRE Corporate Outsourcing, s.r.o., Bratislava	105
Embraco Slovakia s.r.o., Spišská Nová Ves	81
Danfoss Power Solutions, a.s., Považská Bystrica	47
	233
SPOLU	28 692

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

MILLER, R. E. – BLAIR, P. D. 2009. Input-Output Analysis: Foundations and Extensions. 2nd Edition. Cambridge University Press, 2009.

MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA. 2016. Koncepcia podpory centier podnikových služieb. [online]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné na internete: <<http://www.economy.gov.sk/uploads/files/cSmjK0ZS.pdf>>.

SARIO. SK. 2016. Shared Services Centres. [online]. [cit. 2018-02-24]. Dostupné na internete: <http://www.sario.sk/sites/default/files/content/files/shared_service_center_0.pdf>.

STRACOVÁ, E. - KALIŠ, R. 2017. Input-Output Analysis of Deindustrialization and Outsourcing. Department of Economic Policy Working Paper Series. [online]. [cit. 2018-02-20]. Dostupné na internete: <https://nhf.euba.sk/www_write/files/katedry/khp/working-papers/dep_wp011.pdf>.

TIMMER, M. P., et al. (2015). An Illustrated User Guide to the World Input–Output Database: The Case of Global Automotive Production. Review of International Economics, Vol. 23, pp. 575–605.

TREND.SK. 2017a. Centrá podnikových služieb si hľadajú cestu k vysokým školám. [online]. [cit. 2018-02-23]. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2016/cislo-47/centra-podnikovych-sluzieb-si-hladaju-cestu-k-vysokym-skolam.html>>.

TREND.SK. 2017b. Prehliadaný sektor vlani vytvoril tisíce pracovných miest a plánuje ďalší rast. [online]. [cit. 2018-02-23]. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/podnikanie/prehliadany-sektor-vlani-vytvoril-tisice-pracovnych-miest-a-planuje-dalsi-rast.html>>.

TREND.SK. 2017c. 8% rast sektoru centier podnikových služieb. [online]. [cit. 2018-02-23]. Dostupné na internete: <<https://www.etrend.sk/firmy/8-rast-sektoru-centier-podnikovych-sluzieb.html>>.

www.bscfslovakia.sk

KONTAKT

Ing. Erika Stracová

Ekonomická univerzita v Bratislave

Národohospodárska fakulta

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovensko

erika.stracova@euba.sk